

אביי להפך, שלאחר ששמע, היה גורס בבית הכנסת. וע' במהרש"א ובטורי אבן – מגילה שם; מגדים חדשים – ברכות שם. ע"ע במובא לעיל קכב, בגדרי חיוב תפילה בציבור).

דבא ורב ספרא איקלעו לבי מר... – ע' שו"ת חכם צבי (ע); פרי יצחק (ח"ב לא) שנשאו ונתנו מכאן אודות מכרי כהונה – ליטול מהם כדי לתת לצורבא מרבנן. (ואודות מי שכיבד סנדק ומוהל, ונודמן לו צורבא מרבנן – אם מותר לחזור בו ממה שאמר, ולכבד את הת"ח).

ז'פשיטה דקרא במאי כתיב? אמר ליה: בשונה לתלמיד שאינו הגון... – על ריבוי פנים ב'פשוטו של מקרא' – ע' לקט שיחות מוסר לר"א שר, ח"ב עמ' ססא ואילך; מבוא לספר 'פרקי מועדות' לר"מ ברויאר; יסודות בהוראת המקרא – לר"מ ארנד.

דף קלד

אמר רב: לא שנו אלא ששקל לעצמו, אבל שקל לו טבח – הדין עם הטבח... רב אמר: מתנות כהונה נגזלות' – לפרש"י ותוס', הכהן יכול לדון הן עם הטבח הן עם הלוקח. ואולם הרמב"ם פרש שכיון שמתנות כהונה נגזלות, הרי פקעה מצוותן אפילו הן בעין, ויכול הלוקח לאכול את המתנות, שהרי המוכר ע"י גזלתו הוציאן והפקיען ממצוותן. (ואף המוכר פטור בדיני אדם, כדין מזיק וגזול מתנות כהונה. וסובר הרמב"ם שאעפ"י שמשתרשי ליה ומרויח ממון במכירתו – פטור, וכנ"ל קלא. עפ"י הר"ן. ומשמעות לשון הר"ן (לעיל) נראה שזה רק כאשר נתכוין להפקיע מצוותו במכירתו, אבל מכר ולא נתכוין לגזול מהכהן – לא פקעה מצוותו. ואולם הרמב"ם לא חילק בדבר, ומשמע שבכל אופן פטור. ע' בשו"ת אחיעזר ח"ב לו, ב. עוד בהסבר שיטת הרמב"ם – ע' זכר יצחק (יב); אבי עזרי – בכורים ט, יד).

חורי הנמלים שבתוך הקמה... רבי מאיר אומר: הכל לעניים, שספק לקט – לקט... – מובא במרדכי, שרבנו משולם הקשה לרבנו ברוך, מדוע אין הולכים אחר הרוב, ורוב הקמה של בעל הבית היא? ותיריך לו שני תירוצים: אחד, משום 'עני ורש הצדיק' יש ליתן לעניים. ועוד, משום שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי.

האחרונים הרבו מו"מ בבאור שני התירוצים, מדוע במקום שיש 'רוב' שייך דין ד'עני ורש הצדיק'. ומה ענין קבוע לגרורים שנמצאים בחור הנמלים – ע': משנה למלך (מתנות עניים ד, ט); רמ"א יו"ד רנט, ו (מהגהות מרדכי – פ"ק דב"ב); קונטרס הספקות (ו); טורי אבן (ראש השנה טו); שערי ישר (ה, יט); קהלות יעקב (גדרים ט ובכורות כ); בית ישי (נג); אגרות משה אה"ע ח"ד סוס"י קיד.

אמר רבא: הכא פרה בחזקת פטורה קיימא... – לאו דוקא בגלל חזקת פטור, (והלא באופן שידועה שעת הגירות ואין ידועה שעת השחיטה, הלא יש חזקת-הגוף של הפרה המתנגדת לחזקת הפטור, לומר שנשחטה אחר הגירות), אלא הכוונה שאין חיוב ודאי, לאפוקי בספק לקט שיש כאן מצות לקט בודאות. ומכאן הביא הר"ן (בגדרים ז) הוכחה שספק בגמרא שלא נפשט, לענין מתנות עניים – לקולא. והיינו מאותו הטעם, מפני שעיקר המצוה בספק. (עפ"י חזון איש – ז (א), ו ובכורות יט, יא. וע' גם במובא לעיל קלא:

ואולם אין הדבר מוסכם, ויש סוברים שאין להקל אלא במקום חזקת פטור (ע"ע פמ"ג בפתיחה להל' טרפות; שו"ת ר"י מסלוצק סוס"י ג; טו"א סוף ר"ה; מצפה איתן כאן).

עוד בכללות ענין ספק מתנות עניים ובענין ספק צדקה, אם דומה לספק מתנות-עניים (ובמחלוקת הראשונים בנדרים ז) ובמסכתף - ע"ע: נמוקי יוסף (ב"ב קמח - דף סט: בדפי הרי"ף); הגהות מרדכי (ב"ב פ"ק תרנט); מחנה אפרים (צדקה, ו); דברי אמת (ט, דף כג); שערי ישר (ה, יט כ); משך חכמה (תצא כד, יט); זכר יצחק (ט, א); חדושי הגרנ"ט - נדרים, ג; דברי יחזקל (ל); קהלות יעקב - חולין לט; אגרות משה (יו"ד ח"א ג; קג); אבי עזרי - חמישאה, מתנות עניים ד, ט; ה, ב).

(ע"ב) 'לוי זרע בכישר ולא הווי עניים למשקל לקט, אתא לקמיה דרב ששת, אמר ליה לעני ולגר תעזב אתם - ולא לעורבים ולעטלפים' - זו לשון החזו"א (מעשרות ז, יא) בענין לקט שכחה

ופאה בזמנו:

'ובעיקר דין לקט שכחה ופאה לדידן, עדיין לא נשתנה ממה שכתב הרמ"א (סי' שלב), דכפי ראות עינינו לא יטריח שום עני לילך בשדה ללקוט מתנות עניים, שטרחו מרובה על שכרו, ואצלנו הלחם בזול ומצוי, ועיקר העניות הוא לשאר הצרכים בין בסעודה ובין בכלי תשמיש ודירה וכביסה ובגדים ויתר הצרכים, ואין עני מחזיר על הפתחים מתרצה בפת לחם, וכל שכן שלא יטריח לקצור פאה ולדוש ולטחון ולאפות, ויבואו הערבים וילקטום שהם בתכונות מסוגלות לכך, וכמו שמלקטים את העשבים וענפי עץ בערי ישראל. ואף אם נניח שאם היו כל ישראל משמרים נתינת המתנות היה כדאי לעני להטריח, מ"מ השתא לא חייל לקט, שאם יהיה לקט לא ילקטוהו עניי ישראל, ובוה לא אמרה תורה, אף אם הוא שלא כהוגן בסיבת הדבר שגרם לזה מה שאין הרבים משמרים מצות פאה, אבל גם זה אינו מוכרע אם מנהגם שלא כדן וכמש"כ.

ולקט בזמן הזה - דרבנן, בין לדעת הפוסקים דקדושה שניה לא קדשה לעתיד לבוא ובין לדעת הר"מ - משום דבעינן ביאת כולכם, דדין לקט שכחה ופאה כדין מעשר, דבני ביקתא חדא נינהו, וכמו שכתב בפאת השלחן (ד, לט).

וגם ספק לשו"פ הוי ספק ממון - בזמן שיש כאן ספק אי נתחייבה כלל השדה בלקט, ולא אמרו ספק לקט לקט אלא בשדה שנתחייבה ודאי בלשו"פ וספק אי קיים מצותו או לא'. עד כאן מלשוננו.

'איזהו הזרוע - מן הפרק של ארכובה עד כף של יד' - לפרש"י יוצא, שהזרוע הניתנת לכהן היא כוללת את העצם האמצעי והעליונה שברגל הקדמית. וכן פסקו האחרונים להלכה (ע' פרי מגדים; ערוך השלחן - סא; חסדי דוד - על התוספתא).

ואולם יש להעיר מדברי הרמב"ם בפירושו למשנה (ואין שום הכרח שבחיבורו הגדול נטה מפירושו זה), שפרש על העצם התחתונה עם העצם האמצעי. ולפי זה יתפרש: 'מן הפרק של ארכובה' היינו מארכובה הנמכרת עם הראש, שכולה פרק ואבר בפני עצמה, (ופירוש 'מן' והיא בכלל, וכמו 'מן הפרק של לחי' שבסיפא, שהפרק עצמו בכלל), 'עד כף של יד' - היינו הבשר שבעצם העליונה (שמקביל לבשר הסובב את הקולית, הנקרא 'כף הירך' - ע' רש"י לעיל צא. צו.) ולא 'עד' בכלל. (כשם ש'עד פיקה של גררת' - עד ולא עד בכלל).

'ופלא הדבר שאף אחד לא הביא ולא התחשב בדברי הרמב"ם המפורשים שבפירושו על המשנה. ונוגע הדבר גם כן להגדרת ה'שוק' שניתן לכהן במוקדשין. (עפ"י עלה יונה עמ' קמו ואילך - ע"ש בהרחבה. ע' בספר 'שיחת חולין', צדד לבאר דברי הרמב"ם בפיה"מ באופן אחר. ע"ש).

'זה זרוע ימין' – 'משמע דוקא ימין ולא שמאל. וביראים ובסמ"ג משמע דאין זה אלא מצוה, ואם נתן של שמאל נתן, וצ"ע. אבל לפי דבריהם מובן יותר מהי בהמה שלא הורמו מתנותי, דהיינו שלא קבע אם נתן לכהן הימין או השמאל'. (מהגר"א נבנצל שליט"א)

'כהנים נהגו בו עין יפה ונתנוהו לבעלים' – יש לעיין כיצד מתקיימת מצות נתינה, והלא אמרו לעיל (בע"א) שדוקא מכירי כהונה יכולים לזכות לאחרים. ויש לומר, כיון שכל הכהנים נהגו עין יפה, הרי זה כאילו הפקירו ונתיאשו מהם. (וכדין לקט אחר שהלכו בו נמושות). (עפ"י חו"א י"ד ז (א), ז).

*

משפט הכהנים מאת העם

בוא וראה, מה רב טוב צפון בחלק הכהנים שהם נותנים לעם, חיי עולם הם נותנים לו ותורה אור, אמת ונצח; ומה הוא חלק הכהנים שהם זוכים מאת העם? – אך חיי שעה בלבד ומעט מזער. כך נאה וכך יאה לכל מי שה' הוא נחלתו, שידי פתוחות תמיד להשפיע ברכה מרובה עד בלי די, ולעצמו אינו צריך אלא מעט.

וזה יהיה משפט הכהנים – כתב הרמב"ן: זו מצוה מחודשת שלא נזכרה עד הנה, בעבור כי במדבר כל אכילתם שלמים, ואין 'מתנות' נוהגות במוקדשין, ועתה כשבאים ליכנס לארץ ושם התיר להם חולין – מצוה אותם במתנות אלו; –

מאת זבחי הזבח – אותו 'הזבח', זבח החולין, שהתירי לכם וזבחת מבקרך ומצאנך... כאשר צויתך, ואכלת בשעריך'.

בפרשת מתנות כהונה (במדבר יח) לא נזכרו מתנות אלו ולא ראשית הגז, שכן שם מדבר במתנות הקריות קדש, ואילו זרוע ולחיים וקבה וראשית הגז, חולין גמורין הם. ולדעת רבותינו אף אלו נרמזו שם, ראשיתם – זה ראשית הגז, אשר יתנו – זה הזרוע והלחיים והקבה.

וזה יהיה משפט הכהנים – אחר שבאר משפט המלך שתהא אימתו עליך ונטל חפצו בזרוע כמפורט בשמואל, חוזר ומודיע משפט הכהנים אשר נוטלים את שלהם בדין חלק עבודתם.

גם ירמוז כי חלילה למלך לפגוע במשפט הכהנים אשר זכו משלחן גבוה ומנדה בלו והלך (מסים וארנוניות וכו') לא שליט למרמא (להטיל) עליהם (עזרא ז). כי חוק מאת מלך מלכי המלכים, ואכלו את חוקם אשר נתן להם.

הזרוע והלחיים והקבה הם המובחרים בבשר. הזרוע – בגוף, הלחיים עם הלשון – בראש, והקבה בבני המעיים. ובדרך דרש: הזרוע – שכר שחיטת הקרבנות, מלאכת זרועו של הכהן. הלחי – שכר הברכה שבפיו. והקבה, שכר בדיקת האברים הפנימיים.

והרמב"ם כתב: 'הזרוע' – מפני היותו ראשית האברים המשתרגים בגוף.

'והלחיים' – בעבור היותם (בראש), ראשית לגוף.

'והקבה' – ראשית המעיים. הראשית בכלם ינתנו למשרתי עליון לכבודו.

'הזרוע' – שכר נשיאות כפיו.

'הלחיים' – חלק ברכת הפה.

'הקבה' – שכר הברכה השלוחה מאת ה' מפי הכהן. להיות 'אוכל קמעה ומתברך במעיו'.

(מתוך ספר הפרשיות שופטים. עפ"י: כלי יקר; הגר"ז מבריסק; ספרי; ראב"ע; מו"נ ח"ג לט)

'הדברים הקודמים דנו במעמד השופטים והמלך בקרב העם, ועל כך נוספות עתה ההלכות על מעמד הכהנים בעם. כבר נאמר פעמים אחדות שהם וכל שבט לוי לא יטלו חלק ונחלה בנכסים שהאומה זוכה בהם בתורת כלל, ואין להם חלק בארץ ולא בשלל המלחמה. כמו כן כבר נאמר שה' הוא נחלתו וכל קיומם הארצי תלוי בפעילותם למען ה' ומקדשו. בהתאם לכך כבר נידונו גם מתנות הכהונה (ויקרא כב; במדבר יח) הניתנות להם בתורת נציגי המקדש ומשרתיו. אולם כל המתנות האלה – כגון ביכורים, תרומה, חלה, בכור, בשר חטאת ואשם, חזה ושוק, חרם וכו' – יש להן צד משותף: כולן מתוארות כמתנות המוקדשות במישרין לה' ולמקדשו ובעקיפין הן נמסרות לכהנים מאת ה', משום שהם משרתי מקדשו. כולן קדשים בעלי דרגה גבוהה או נמוכה של קדושה, ובמשמעות רחבה אפשר לומר על כולן ש'כהנים משולחן גבוה קזכו'.

עם הכניסה לארץ וביטול הריכוזיות התרחק העם מן המקדש ושינוי זה גרר אחריו את היתר בשר תאווה (לעיל יב,כ ואילך). השפעת השינוי הזה היתה ניכרת גם במעמד הכהנים. בשנות המסע במדבר הם יצרו את המעגל הפנימי מסביב למקדש ושם היה מקומם, ואילו בארץ היה עליהם ללכת בעקבות העם המתרחק מן המקדש עם ביטול הריכוזיות, וכך התחילו לקיים את הצד השני של פעילותם ככהנים: הם היו נציגי התורה והורו את משפטיה בקרב חיי העם. התורה מניחה שרק מקצת הכהנים נוכחים תמיד במקום המרכז כדי לשרת במקדש, ואילו שאר הכהנים פזורים בארץ וגרים בקרב העם, ורק מזמן לזמן יעלו כדי לשרת במקדש (ראה פסוקים ו-ח). פעילות זו בקרב חיי העם נבעה מתפקידם כלויים; הם היו העילית של הלויים. (ראה פי' ויקרא עמ' שעח), ובהקשר עם התפקיד הזה הכתוב נוטה לקרוא להם **כהנים הלויים**, וכאשר הוא הן בתפקיד הזה בייחוד (פסוקים ו-ח) הוא קורא להם **לוי ממש**.

על יסוד מעמדם בחיי העם ניתן להם עתה חלק ישיר מעל 'שולחן העם'; חלק זה מגיע להם על פי **משפט הכהנים** והוא כולל זרוע, לחיים וקיבה הקרויים בהלכה 'מתנות'. אין הכהנים זוכים בהם בתיווכו של המקדש אלא זו מתנה ישירה מן העם אל הכהן. הבהמה שחלקים אלה ניתנים ממנה לכהן, היא בהמת חולין, היא 'בשר תאווה' – הוא הבשר שאכילתו הותרה רק עם ביטול הריכוזיות של העם, ומכאן שמתנות אלה הן אופייניות לתקופת ביטול הריכוזיות והן מבטאות את מעמד הכהנים בקרב חיי העם המנותק מן המקדש מבחינה מקומית. עליהם להיות 'כהנים' לחיי העם: בתורתם ובדוגמתם 'יכונו' את העם לתורה, למטרותיה ולדרכיה (ראה פי' בראשית עמ' קסד). כאשר העם נותן להם את המתנות האלה מעל שולחנו, הרי הוא מזהיר את עצמו ואותם על ייעוד הכהנים בקרבו, כי הוא מוסר לכהן את מעשי ידיו (זרוע), את אמרי פיו (לחיים) ואת חיי הנאתו (קיבה), ובמסירה זו הרי הוא דואג גם לפרנסת שולחנו של הכהן.

במתנות אלה מעל שולחן העם, מפרנס העם את שולחנו של הכהן, וכעין זה מצות ראשית הגז מזהירה את העם על לבושו של הכהן: יש לאפשר לכהנים ללבוש בגדי אורחים מהוגנים, לבל תהא פעילותם ניזוקה על ידי הופעתם החיצונית בקרב העם.

מובן מאליו מכל האמור לעיל, על שום מה נכתבו ההלכות האלה רק בקובץ-חוקים זה שנכתב לצורך הכניסה לארץ, שהרי חשיבות המתנות וראשית הגז מתגלה רק מעת המאורע הזה'.

(מתוך פירוש רש"ר הירש דברים יח,א)

עשר שבגבולין – תרומה, תרומת מעשר, חלה, ראשית הגן, מתנות (– זרוע לחיים וקבה), פדיון הבן, פדיון פטר חמור, שדה אחוזה (שהקדיש ולא גאל, ומכרה הגזבר לאחר ויוצאת ביובל), שדה חרמים, גזל הגר. (החשיב התנא המורם מן התודה והמורם מאיל הנזיר כמתנה אחת, וכן זרוע לחיים וקבה החשיבן כאחת, הגם שהן מתנות נפרדות – לפי שדומות זו לזו).
כולן ניתנו לאהרן ולבניו, בכלל ובפרט וב'ברית מלח'.

דף קלד

- ר. א. כהן שמכר בהמה לישראל ואמר במכירתו: 'חוץ מן המתנות' או: 'על מנת שהמתנות שלי' – מה דין המתנות?
ב. הקונה בשר מחברו והיו בו מתנות כהונה – האם חייב ליתנן לכהן, והאם מנכה למוכר מדמי המקח, או שמא דינו של הכהן עם המוכר-הטבח? ג. מהי שעת חלות חיוב המתנות ומהי הנפקותא המוזכרת בסוגיא?
ד. מה הדין בספק מתנות-כהונה ומתנות-עניים?
ה. כאשר אין מצוי כהן או עני לקבל המתנות – כיצד יש לנהוג בהן?
ו. האם מוטל חיוב על הבעלים להמציא את התרומה לכהן, או הכהן הוא שיוצא אל הגורן ליטול תרומותיו?
א. כהן שמכר לישראל ושייר המתנות לעצמו, כגון שאמר 'חוץ מן המתנות' – המתנות שלו ואינן ניתנות לכהן אחר.
אמר 'על מנת שהמתנות שלי' – נחלקו שתי ברייתות אם לשונו מתפרשת כשיור, ופטור, אם אינה כשיור אלא כתנאי, והקונה נותנן לכל כהן שירצה. (ואף אם נתן לכהן אחר, לא בטל המקח – או משום שמדובר כשהתנו כן בפירוש שלא ייבטל המקח אם יתן לאחר, או אף בלא"ה, משום שהוא כמתנה על מה שכתוב בתורה, שתנאי בטל ומעשה קיים. עפ"י תוס').
הרמב"ם פסק לענין מתנות שעל-מנת לאו שיורא. וכבר עמדו האחרונים מדבריו שבהלכות מעשר. עש"ך פר"ה וכו"פ – יו"ד סא; נתיבות המשפט – ריב; קהלות יעקב – לח).
- ב. אם קנה בני מעיים של פרה, והקבה בתוכם – נותן את הקבה לכהן ואינו מנכה למוכר מן הדמים, שהרי ידע מראש שהקבה בתוכם ואינה כלולה במכירה, שהרי היא ניתנת לכהן. אבל אם קנה במשקל, והיו בתוכם מתנות כהונה – נותנן לכהן ומנכה לו מן הדמים.
ואולם אם הטבח שקל ונתן לו – לדעת רב, יכול הכהן לדון עם הטבח, לפי שגזל את המתנות ונתנן לאחר. ולדעת רב אסי, מתנות כהונה אינן נגזלות, ואין לו דין אלא עם הלוקח.
(והלכה כרב, שמתנות כהונה נגזלות. ואם יכול לדון עם הלוקח – מרש"י ותוס' משמע שיכול. ואולם הרמב"ם כתב שהלוקח אינו חייב ליתנן לכהן. וכו"ה בשו"ע).
- ג. חיוב נתינת המתנות חל בשחיטת הבהמה. הלכך גר שנתגייר והיתה לו פרה, נשחטה עד שלא נתגייר – פטור. משנתגייר – חייב.
- ד. ספק מתנות כהונה או מתנות עניים – אמר רבא: אם יש חזקת פטור, (לאו דוקא, אלא כל שיש ספק בעיקר החיוב, בעיקר המצוה. חו"א) – פטור. כגון גר שנתגייר, ספק קודם שנשחטה פרתו ספק אחר שנשחטה – המוציא מחברו עליו הראיה. וכל שיש חזקת חיוב – חייב (כגון ספק לקט – לעניים, שנאמר עני ורש הצדיקו – צדק משלך ותן לו).

וכל זה אמור במתנות שעניינן ממוני גרידא, אבל בספק איסור – לחומרא, הלכך עיטת גר שנתגייר, ספק אם נעשית עיסה קודם הגירות ספק לאחר הגירות – חייבת בחלה. וכיוצא בזה בספק בכור בהמה טהורה או בפטר-חמור – למ"ד אסור בהנאה עד שנפדה – חייב לפדותו בשה, (וחיוב עריפה מספק – אינו ברור. ע' רמב"ם בכורים יב, טז; תוס' בכורות ט: שבט הלוי – ח"ה, קונטרס המצוות – יא). אבל ספק פדיון הבן או ספק בפדיון פטר חמור – פטור מליתנם לכהן.

(יש אומרים שלפי המסקנא יש חילוק בין מתנ"ע למתנ"כ. ע' בשו"ת ר"י מסלוצק סו"י ג).

ה. מבואר למסקנא, שמתנות שיש בהן דין 'נתינה' – אם אין מקבל המתנה מצוי, מוטל על הבעלים להפרישן ולשמרן או להעלותן בדמים – מפני הפסד כהן. אבל לקט שכחה ופאה שנאמר בהם תעזוב – אם אין עניים מצויים, נוטלם לעצמו. (לעני ולגר תעזוב אתם – ולא לעורבים ולעטלפים).

(נראה, שאם היו עניים והניח לקט, והלכו להם העניים – מעלה אותם בדמים. וצריך עיון. עפ"י חו"א יו"ד רב, י).

ו. אין מביאים תרומה מהגורן לעיר ולא ממדבר לישוב. כלומר, אין ישראל צריך לטרוח בכך אלא הכהן הולך ומביאה. ואם אין שם כהן – שוכר פרה ומביאה, (וכנ"ל).

ריא. א. איזהו 'זרוע' האמורה במתנות חולין ובגזיר? ומה דין עורה?

ב. איזהו 'שוק' שבמתנות המוקדשים?

ג. איזהו 'לחי', ומה כלול בנתינת הלחיים?

ד. מה כלול בקיבה הנתינת לכהן?

א. 'הזרוע' – הזרוע הימנית (הזרוע – המיומנת; ויקח רמח בידו – זוהי יד ימין שעושים בה מלחמה; שוק הימין... תתנו). מן הפרק של ארכובה הנמכרת עם הראש עד כף היד – כלומר עד עצם הכתף.

מקום שנהגו למלוג בעגלים, (שמולגים הבשר עם העור ברותחין, ואוכלים גם את העור) – לא יפשיט את העור. (ומשום מנהג עין יפה הוא, אבל מדאורייתא – אין העור בכלל הזרוע. – כ"ה לפרש"י, אבל לפי גרסת הר"ף משמע שמדאורייתא עור הזרוע ניתן לכהן. עפ"י ראשונים).

וכן זרוע בשלה האמורה בניזיר – הן שתי העצמות הנזכרות, מפרק הארכובה עד הכתף.

(א. זהו לפי פרש"י. וכן נקטו הפוסקים האחרונים להלכה. (ע' פמ"ג וערוה"ש ועוד). ואולם יש מי שכתב על פי פירוש הרמב"ם, שהזרוע היינו הארכובה הנמכרת עם הראש, שהיא העצם התחתון, עם העצם האמצעית. ע' בהרחבה ב'עלה יונה' עמ' קמו).

ב. לדעת התו"ט, ר' יהודה שחולק בשוק, חולק גם בזרוע, ולשיטתו אינה אלא עצם אחת. ואולם בפירוש ר' יהונתן מפורש שר' יהודה מודה בזרוע. וכ"כ הרש"ש).

ב. לתנא קמא, ה'שוק' מקביל ל'זרוע', דהיינו מפרק הארכובה עד עצם הקולית. ר' יהודה אומר: רק עד סובך של רגל, (הוא הפרק שלמטה מעצם הקולית), דהיינו העצם האמצעית שברגל בלבד. (כ"ה לפרש"י. ועתוס' מנחות לו. ד"ה קבורת).

ערש"י בפירוש התורה (צו) שנקט כר' יהודה. ובסמ"ג (עשה, קפג) תמה על כך).

ג. 'לחי' – מפרק הלחי (שאצל הצדעיים) עד פיקה של גרגרת (– 'שיפוי כובע'), שהוא תחילת הקנה. כלומר, לחיים התחתונות עם הלשון. ואף הצמר שבראש הכבשים ושער שבזקן התישים בכלל (והלחיים). וכל שכן העור.

ד. 'זקבה' – להביא החלב שעל גבי הקבה והחלב שבתוכה. אלא שהכהנים נהגו בו עין יפה ונתנוהו לבעלים.

דף קלה

ריב. האם חיוב נתינת ראשית-הגז קיים באופנים דלהלן?

א. המקדיש צאנו למזבח או לבדק הבית.

ב. הקדיש הבהמה מלבד הצמר שעליה.

ג. הקדיש את צמרה בלבד.

ד. בהמת השותפין.

ה. ישראל ונכרי שותפים בבהמה.

א. אין חיוב 'ראשית הגז' במוקדשין, אם מצד הסברה אם מן הכתוב; –

הרי אסור לגזוז בהמת קדשים. ואפילו קדשי בדק-הבית שמותרת גזיזתם מן התורה ואסורה מדרבנן, אם עבר וגזז – פטור מליתן לכהן, מפני שהגזיזה בעצמה מוקדשת, ואינה שלו ליתנה לכהן. ואין חייב לפדותה וליתנה לו – אם משום שכדי לפדותה צריך 'העמדה והערכה' (בשעת הפדיה דוקא. תוס'), והלא הצמר אינו בר הכי. ואפילו למ"ד קדשי בדק הבית אינם בכלל העמדה והערכה, נתמעט מצאנך – ולא צאן הקדש.

ב. הקדיש הבהמה חוץ מגזיזתה – אסור לו לגזוזה, שע"י הגזיזה היא נכשלת. ואם שייר גם את הכחש הזה בהקדשתו ('חוץ מגזיזה וכחישה') – בקדושת מזבח, אין מועיל שיורו כלום, שפשטה קדושת-הגוף בכולה. ובקדשי בדק הבית – לר' מני בר פטיש משום ר' ינאי, פטור, משום צאנך ולא צאן הקדש. (אבל רבא אינו דורש כן. ולדבריו יצא שחייב, כיון שהגזיזת שלו. עפ"י תוס').

ג. הקדיש את הצמר שעל הבהמה – פטור. (גז צאנך תתן לו – מי שאינו מחוסר אלא גזיזה ונתינה. יצא זה שמחוסר גזיזה פדיה ונתינה).

ד. בהמת השותפים – חייבת בראשית הגז. (וכן פסק הרמב"ם, אלא שכתב שאינם חייבים עד שיהא שיעור לכל אחד. וע' מנ"ח – תקח, י; חזו"א – רד, ב; חדושי הגר"ח – בכורים י, יד; אבי עזרי שם. וצ"ע בתשובת הרשב"א ח"א תקכו, בסופה). ור' אלעאי פוטר. (צאנך. אבל חכמים אינם ממעטים מצאנך – לרבא – אלא שותפות נכרי).

ה. שותפות נכרי בבהמה – פוטר. (אם מצאנך – לרבנן, אם מהקש לתרומה – לר' אלעאי, לל"ק).

דפים קלה – קלו

ריג. א. האם המצוות דלהלן קיימות בדברים שהם בבעלות שותפים? – הפרשת תרומות ומעשרות, חלה, פאה, בכור-בהמה-טהורה, מזוזה, מתנות (זרוע לחיים וקבה), ביכורים, ציצת, מעקה.